

14 September 1992

Beste ouders in 's H/H kinderen.

Welkom thuis na jullie verblijf
op de Toverberg. Nog eens heel

hartelijk bedankt voor de bloemen buidel
op 13 Sept. j.l. die midden in de kamer
op de flazen tafel staat te pronken.

Het onterplichte ^{element} van de verrassing
doet me denken aan één van de vele

bazen die ik pech heb die altijd

debuiterde: „I hate unpleasant
surprises and conversely I love pleasant
surprises“. Zo hebben we de kinderen

(Floris & Reinand) ingesnoept om mee
naar de Rhododendry te gaan zonder ze
te belasten met de wetenschap dat 13 Sept.
onze trouwday was.

Ik lees nu het boek: „De Toverberg“ van
Thomas Mann. Iedere vrije minuut bestaat
ik aan deze 96 bladzijde lange „Bildungs
Roman“. In mijn pleet ben ik dan in
Davos (op de toverberg) terwijl mijn lichaam
Zich in Rhoon bevindt.

Reisen wohin

Die Fernen sind in Herzen (Rilke)

jullie zijn 55 jaar verkwaters - gelukkigseest niet deze
prestatie en (Doe volente zullen we proberen jullie in deze
nate vullen. Veel proet, om te vullen, bestje

Instorten

'Vorig jaar hadden we het moeilijke WAO-jaar, natuurlijk', zei minister Kok onlangs op de televisie. Daar was niets natuurlijk aan. 'Our ability to modify our environment has gotten considerably ahead of our ability to look ahead', zegt de Amerikaanse neurobioloog William Calvin in een van zijn boeken (*The Ascent of Mind*, Bantam Books, 1991).

Calvin doelt op het feit dat de mens geweldig ingrijpt in zijn omgeving, maar ook dat hij vaak te weinig oog heeft voor de gevolgen van zijn doen en laten op de lange termijn. Een voorbeeld is de WAO: hoewel al omstreeks 1980 uiteen werd gezet dat de gang van zaken niet deugde, stonden we (de vakbeweging inclusief) het toe dat de uitkeringsfabrieken hun omzetten vergrootten, totdat het schip door de wal werd gekeerd.

Omdat korte-termijndenken onuitroeibaar lijkt te zijn, zullen ook de daardoor veroorzaakte fouten steeds worden herhaald. In het slechtste geval heeft die houding tot gevolg dat een hele cultuur over de rand van de afgrond wordt gekieperd, een proces dat in tal van zogeheten beschaafde landen aan de gang is.

Tien jaar geleden verzon iemand dat het universitaire onderwijs te kostbaar was en dat de opleidingen van zes tot vier jaar moesten worden ingekort. Dat had moeiteloos gekund. Bekend was namelijk dat tal van studies niet meer eisten dan een werkweek van zo'n 20 tot 25 uur. Als het oude pakket in vier jaar was gestopt, zou geen student overspannen zijn geraakt van de nieuwe werkweek.

Maar nee, alle curricula werden veranderd. Het resultaat? De gemiddelde werkweek van de student blijkt nog steeds even in de twintig uur te zijn, wat betekent dat iemand die op een normale manier aan de slag gaat, zich na twee jaar doctorandus in het een of ander zou kunnen noemen. Omdat ook de algemene ontwikkeling van de studenten gemiddeld gesproken niet best is, zorgt die afbraak ervoor dat we over een tijdje een hele reeks van zo mogelijk nog dommere beslissingen zullen gaan nemen.

Waarom wordt hier niets aan gedaan? Het antwoord op die vraag is eenvoudig. Den Haag geeft de universiteiten een vergoeding teneinde de jeugd van de straat en uit de bijstand te houden. De hoogte van het ter beschikking gestelde bedrag is afhankelijk van de 'doorstromingssnelheid'.

Een academie die de opleidingseisen veel zwaarder maakt, vreest massaal vertrek van de studenten, wat opheffing betekent. 'Je houdt in de pers je bek over de kwaliteit van ons onderwijs, want dan kom je aan m'n vreten', siste een bestuurder me telefonisch toe.

We kunnen in dit opzicht, dat wil zeggen in het negatieve, veel leren van de Verenigde Staten. De Fransman Michel Albert schreef hier een boek over (*Capitalisme contra capitalisme*, Parijs, 1991). De inhoud is onlangs samengevat in *Management Selectuur*. In Amerika wordt in tegenstelling tot veel andere landen een heel belangrijke rol gespeeld door de effectenbeurs; de banken zijn als financiers minder in trek.

De beleggers willen een snel en hoog rendement op hun geld, geheel in overeenstemming met het citaat uit Calvin. Het gevolg is dat de bedrijven vooral op korte termijn denken, en dat zij veel te weinig aan produktontwikkeling en opleiding doen. Dat leidt niet alleen tot honderd maal zoveel defecten in gemaakte onderdelen als in Japan; de algemene desintegratie van de economie die vooral hierdoor is ontstaan (denk ook aan de dollarkoers), heeft via kettingreacties tal van gruwelijke gevolgen.

De parate kennis van Amerikaanse kinderen is het laagst van alle geïndustrialiseerde landen, veertig procent van de achttienjarige scholieren kan in het Engels niet goed lezen en het percentage analfabeten is hoger dan in Polen of Portugal.

De sociaal-economische kosten van de drugsverslaving zijn sinds 1984 verzevoudigd tot 60 miljard dollar per jaar. Twintig procent van de bevolking is arm, vier maal zoveel als in Duitsland of Zweden, er zijn vele miljoenen daklozen en enorme aantallen mensen kunnen zich niet tegen ziektekosten verzekeren.

Geknoei op de effectenbeurs, een verschijnsel waarmee ook wij kennis beginnen te maken, heeft het failliet veroorzaakt van honderden spaarbanken en het verdwijnen van 500 miljard dollar. De buitenlandse schuld bedraagt 600 miljard dollar, de helft van de totale schuld van de complete derde wereld. Kortom, de Verenigde Staten zijn druk bezig om een ontwikkelingsland te worden.

Natuurlijk zijn bij deze ineenstorting tal van mechanismen en oorzaken in het geding. Groei wordt vrijwel altijd gevolgd door verstarring en verval. Niettemin vind ik de basisgedachte van Albert (en Calvin) aantrekkelijk. Wij hebben in de evolutie geleerd of ervaren dat denken op korte termijn het overleven bevordert. Hoewel de culturele evolutie het belang hiervan aanzienlijk heeft verkleind, hebben we nog steeds de neiging om ons door dat principe te laten tiranniseren.

Ook in ons land zijn er tal van signalen die op een analoge 'ontwikkeling' wijzen. Nog even, en de drachme is duurder dan de gulden en een academische studie kost u drie maanden.